

LEGIONY — KORPUSEM POLSKIM

C. i k. Naczelna Komenda Armii wydała dnia 20 września b. r. następujący rozkaz Nr. 19201 w sprawie Legionów Polskich:

„Jego Cesarska i Królewska Apostolska Mość na wniosek Naczelnej Komendy Armii udzielił najwyższej aprobaty na następujące zmiany w Legionach Polskich:

1) Rozszerzenie Legionów Polskich na dwie pełne dywizye piechoty i nadanie wszystkim oddziałom, sformowanym w Królestwie Polskim, nazwę Polskiego Korpusu Posiłkowego.

2) Nadanie pułkom piechoty Legionów historycznych polskich sztandarów (na jednej stronie z Orłem polskim, na drugiej stronie z wizerunkiem Matki Boskiej).

3) Pozwolenie noszenia munduru Legionów Polskich wcielonym c. i k., c. k. i k. w. oficerom.

Naczelna Komenda Armii rozporządza nadto:

ad 1) dalsze zarządzenia dotyczące rozszerzenia Legionów będą wydane. Do tej chwili w dalszym ciągu tytuł „Komenda Legionów Polskich“ pozostaje w swej mocy.

ad 2) Komenda Legionów Polskich ma w najbliższym czasie przedłożyć do zatwierdzenia w barwach naturalnych projekt sztandarów polskich, wzorując się ile możności na historycznych sztandarach polskich; do projektu należy dołączyć opis sztandarów, podkreślając zwłaszcza momenty historyczne.

ad 3) Nadmienieni oficerowie są uważani w Armii jako nadkompletowi i mają nadal te same prawa i obowiązki jak inni c. i k., c. k. i k. w. oficerowie. Stopień oficerski, jaki im będzie nadany, wyznaczy Naczelna Komenda Armii w każdym poszczególnym wypadku.“

Powyższy rozkaz, mieszczący cały szereg ważnych koncesyi o ogólnie narodowym i prawnie państwowym znaczeniu, rozpoczyna nowy okres w stopniowej, lecz konsekwentnej odbudowie polskiej siły zbrojnej, tej jedynej ostoji polskiego państwa. Rozkaz ten stwarza nowe a poważne podstawy dla państwowych dążeń narodu polskiego, jest zaś konsekwencją bohaterstwa i ofiarności, sprawności bojowej i wytrwałości ideowej polskiego żołnierza oraz jego bezpośrednich przywódców. Wartości te odpowiednio ująć i wyzyskać dla sprawy było obowiązkiem czynników powołanych do urzędowego przedstawicielstwa interesów legionowych. Z zadania powyższego — jak w przyszłości odpowiednie dokumenty wykażą — wywiązały się w całej pełni: Naczelny Komitet Narodowy, jedyny po dzień dzisiejszy odpowiednik polityczny Legionów Polskich, Komenda Legionów oraz Departament Wojskowy.

Jest rzeczą konieczną rozważyć obecnie krytycznie i ocenić należycie tak wagę zasłanych zmian, jak również metodę pracy, którą posługują się zwolennicy pozytywnego, stopniowo realizowanego programu polskiego w obecnej wojnie. Potrzeba ta jest tem silniejsza, im cięższa jest sytuacja międzynarodowa narodu polskiego, im większe trudności piętrzą się przy próbach definitywnego rozwiązania sprawy polskiej przez państwa centralne w czasie trwania obecnej wojny.

Zrozumie to każdy, że w braku rozstrzygnięcia sprawy polskiej i stworzenia przez to wyraźnych podstaw dla polskiego państwa, każda realna zdobycz w tym kierunku, która siłą faktu rozszerza i gruntuje nasze fundamenty państwowe, posiada dla przyszłości Polski nader poważne znaczenie, stanowi niejednokrotnie jedyne w tej dziedzinie dorobek polityczny.

Organizatorowie Legionów, przyjmując w sierpniu roku 1914 kompromisową formację wojskową, będącą konsekwencją całej ówczesnej konstelacji politycznej, nie zrezygnowali przez to samo z dalej idącego programu zasadniczego. Legiony Polskie nie były odrzuceniem programu maksymalnego przez żywioły polityczne, nawykłe do oportunistyki, lecz przeciwnie poważnem i pozytywnem rozwiązaniem niezmiernie trudnego pcdówczas położenia, oraz punktem wyjścia drogi, którą przejść się musiało i musi w zdążaniu do

ostatecznego celu. Dlatego na drogę tę weszły oficjalnie w sierpniu 1914 roku nie tylko stronnictwa i ugrupowania, reprezentowane w Naczelnym Komitecie Narodowym i jego wojskowych organizacjach, lecz także przedstawiciele t. zw. maksymalizmu, jak Józef Piłsudski. Po pierwszych doświadczeniach i krótkich próbach wywołania samodzielnego powstania na ziemiach Królestwa Polskiego, powstania opartego o autorytet rewolucyjnego rządu narodowego, uznał Piłsudski oficjalnie Legiony Polskie i wyciągnął z nowo powstałej sytuacji najważniejsze konsekwencje przez złożenie na polach pod Kielcami wymaganej przysięgi oraz przez objęcie komendy 1 p. p. nowo organizującej się formacji wojskowej.

Program stopniowego zwiększania zawiązku armii polskiej natrafił jednakowoż w praktyce na szereg trudności, których nie można było przewidzieć w dniu 16.VIII 1914 a które zaważyły ciężko nad Legionami, opóźniając ich spodziewany wszechstronny rozwój.

Niekorzystny przebieg wypadków na froncie wschodnim w pierwszych miesiącach wojny, wzmożenie się w Galicyi tendencji dla Legionów wprost zabójczych, wyrażających się najdobitniej w rozwiązaniu Legionu wschodniego, kryzys polityczny w łonie samego Naczelnego Komitetu Narodowego, trudności wewnętrzne w Legionach, rozdzielił ich na dwie części, oddalone o setki kilometrów od siebie, przez rzucenie drugiej Brygady w Karpaty, brak wreszcie oparcia dla idei polskiego czynu zbrojnego w Królestwie Polskiem, od którego postawy zależała i zależy właściwa jego waga, — wszystkie te momenty wprowadziły inicjatywę legionową w niesłychanie trudne warunki, odejmując jej w stosunku do państw centralnych wiele z jej znaczenia. Legiony Polskie były wprawdzie od początku swego istnienia reprezentacją tkwiących w duszy każdego Polaka idei i dążeń, były nowem a tak wspianiem wcieleniem ofiarnej walki o niepodległość z zasadniczym wrogiem Polski — Rosyą, przez cztery pokolenia z nieubłaganą konsekwencją prowadzonej, — niemniej jednak wola narodu całego nie opowiedziała się z całą stanowczością za nimi. Stało się tak nie tylko ze względu na powikłaną początkowo sytuację wojenną, lecz przede wszystkim dlatego, że sprawy polskiej nie rozstrzygnięto przez spodziewaną deklarację oficjalną, państwa zaś centralne w drodze codziennie stwarzanych faktów nie przesądzały w pierwszym okresie wojny polskiego programu państwowego. Podawało to niejednokrotnie nasze dążenia i zamiary w wątpliwość, osłabiając realizm czynnej polityki, reprezentowanej dotychczas jedynie przez Legiony Polskie.

Legiony przetrwały jednakże zwycięsko wszystkie grożące im rozbiciem lub zniszczeniem trudności i doczekały się obecnego nowego układu stosunków. Dzisiaj z powodu przedłużania się wojny, oraz w skutku wyjarzemia zaboru rosyjskiego, który stanowi ośrodek Polski, sprawa polska zyskała na wadze jako pierwszorzędny problem polityki międzynarodowej, nadając przez to samo zupełnie inne znaczenie Legionom Polskim zarówno pod względem wewnętrznym wobec własnego narodu, jak i w stosunku do zagranicy,

Jednym z czynników, który wpłynął korzystnie na zagadnienie polskiej siły zbrojnej, było gruntujące się coraz to silniej, równoległe z biegiem wypadków, przekonanie po stronie mocarstw centralnych, że dla zneutralizowania niebezpieczeństwa rosyjskiego w przyszłości konieczne jest odgródzenie się od wschodniego sąsiada silnym organizmem państwowym, zdolnym do własnego życia a wchodzącym przez wspólne interesy w związek mocarstw centralnych. Zabór rosyjski ziem Rzeczypospolitej nie może pozostać ze względów strategicznych nadal w ręku rosyjskim. Wojna obecna uwypukliła wartość pod względem wojennym tego terenu, wdzierającego się w kształcie klina pomiędzy obydwa państwa centralne, chroniącego najważniejsze ośrodki siły państwa rosyjskiego przed ofensywą z zachodu, a umożliwiającego rosyjskie plany zaczepne w kierunku Berlina i najżywotniejszych centrów monarchii naddunajskiej. Jeżeli więc państwa centralne pragną, co nie ulega żadnej wątpliwości, za cenę olbrzymich ofiar dzisiejszych osiągnąć długi i trwałe pokój, muszą naówczas odciąć od Rosyi dawne ziemie polskie, by ją pozbawić podstawy dla ciągłego niepokojenia Europy środkowej, przez stworzenie zaś państwa polskiego cofnąć Rosyę do Azji i odgraniczyć się od wschodu wałem ochronnym, wzniesionym przez nowego sprzymierzeńca.

Z chwilą zaś, gdy Naród polski zrozumiał, że ziemie polskie, znajdujące się dzisiaj jako zastaw w ręku państw centralnych, mają widoki osiągnięcia na gruzach rosyjskiej niewoli form przyszłej egzystencji według upragnionych żądań, nastrój społeczeństwa uległ poważnej a pogłębiającej się coraz bardziej zmianie. Można już obecnie na podstawie politycznej ewolucji Królestwa Polskiego oraz ostatnich wydarzeń wyrazić silnie ugruntowane przekonanie, że w razie ogłoszenia przez mocarstwa centralne państwowości polskiej nie będzie w społeczeństwie tem żadnej partii czy stronnictwa, żadnej warstwy czy stanu, któreby chciały przeszkadzać w formowaniu tej państwowości, lub któreby się usuwać zamierzały od udziału w stwarzaniu państwowej siły. Polska inteligencja i polscy robotnicy dali niejedną dowód zrozumienia potrzeby aktywności wobec toczących się przed naszymi oczyma dziejowych wypadków. Dzisiaj też można już żywić to przekonanie, że ziemiaństwo i kler nie uchylą się w momencie odpowiednim od czynnego poparcia samodzielnej polskiej pracy państwowotwórczej. Mnożą się wreszcie oznaki, które być może w niedługiej przyszłości znajdą konkretny zupełnie wyraz, że bierność i t. zw. rusofilizm włościaństwa należy również do przeszłości, zwłaszcza tam, gdzie dopuszczona była jawna akcja na rzecz państwa i wojska polskiego.

Zmianę w zapatrywaniach narodu polskiego na cel i zadanie Legionów polskich oraz ich rolę względem przyszłości Polski, zmianę równoległą dokonywającą się do powyższej ewolucji politycznej Królestwa, uwidoczniła najdobitniej Warszawa. Duchowa stolica Polski, odgrywająca tem ważniejszą rolę, im bardziej życie polityczne zaboru rosyjskiego jest zróżnicowane, a im mniej jest ono zorganizowane na wzór społeczeństw, żyjących własnym parlamentarnym życiem, uznała w ostatnich miesiącach niejednokrotnie w sposób wyraźny i stanowczy Legiony Polskie za ogólną polską własną inicjatywę. Znalazło to imponujący wyraz nie tylko podczas kilku żywiołowych manifestacji narodowych, lecz także przy otwarciu rady miasta Warszawy, tej pierwszej uprawnionej reprezentacji Królestwa Polskiego. Powyższe demonstracje polityczne nie

mogły ująć uwagi państw centralnych, lecz przeciwnie podniosły w ich oczach znaczenie Legionów Polskich jako najpoważniejszego dotąd, wielką przyszłość wróżącego, czynnego wystąpienia narodu przeciwko Rosyi, w obronie własnej przyszłości.

Trzecim czynnikiem, który umożliwił osiągnięcie rozszerzenia podstaw formacji ochotniczej i przekształcenie jej w zawiązek armii polskiej, był udział Legionów w obecnej wojnie. Żołnierz polski nie zawiodł nadziei, pokładanych w nim przez naród, a rozumiejąc i ceniąc sobie wysoko wspaniałą polską tradycję rycerską, wywalczył swym trudem, dzielnością bojową, sprawnością i hartem prawo do formowania pierwszego Polskiego Korpusu. Oficer polski, promotor i chorąży idei legionowej, rozszerzył te podstawy i ugruntował swemi zasługami, utrzymując na wysokim poziomie ideowym ogół żołnierzy i sprawiając swem poczuciem obowiązku, że Legiony Polskie nawet w momencie ogólnej improwizacji pod względem organizacyjnym nie zawiodły. Pułkom legionowym powierzano niejednokrotnie w czasie trwania obecnej wojny najcięższe zadania operacyjne: kryły one odwrót poważnych części armii sprzymierzonych z pod Dębina, trzymały z żelazną wytrwałością wrota i przełęcze karpackie, szły w pierwszej linii w ofensywach — bukowskińskiej i Królestwa Polskiego, ujawniły chlubnie męstwo i wytrwałość bojową w trudnej kampanii jesiennej na Polesiu roku 1915, powstrzymując przez świetne a samodzielne rozwiązanie powierzonego im zadania nawałę rosyjską, wyróżniły się w licznych ciężkich lecz ważnych epizodach wojennych podczas ostatniej ofensywy Brusilowa nad Styrem i Stochodem. Czyny te rozprószyły wszelkie uprzedzenia, o które w stosunku do formacji ochotniczej tak łatwo, pozyskały dla Legionów pełne uznanie czynników decydujących i umożliwiły podjęcie akcji, mającej na celu uzyskanie pełnego równouprawnienia Legionów ze stałą armią.

Naczelny Komitet Narodowy, Komenda Legionów i Departament Wojskowy rozpoczęły już w styczniu b.r. usilne starania w powyższym kierunku u przedstawicieli władz austro-węgierskich.

Wiosenne zmiany w Legionach, tworzące pierwszy etap uzyskanych koncesji, polegały na zrównaniu pod względem tytułatury oficerów Legionów z oficerami c. i k. armii, na wprowadzeniu i uznaniu odrębnych odznak dla Legionistów, wyodrębniających autonomicznie Legiony w związku z armią austriacką, usuwały rozetki, dystynkcyje urzędników wojskowych, wprowadzając gwiazdki, odznaki oficerów liniowych stałych armii. Bardzo doniosłe znaczenie miało również uznanie Orła Białego za emblemat służbowy (klamra na pasie) oraz odznakę szarży oficerów i podoficerów (portepée.) Wartości tej koncesji nie może zmniejszyć poprzednie rozstrzygnięcie tej sprawy przez samo wojsko, miarodajne jedynie w stosunkach wewnętrznych, nie posiadające zaś oficjalnego a tem mniej międzynarodowego znaczenia.

Obecne zmiany, wyrażone w przytoczonym na wstępie rozkazie, posuwają nas o olbrzymi krok naprzód. Rozszerzenie Legionów Polskich do ram pierwszego Polskiego Korpusu, przyznanie im historycznych sztandarów wojskowych; zrównanie wreszcie ostateczne Legionów w prawach z armią stałą przez zarządzenie, dotyczące oficerów przydzielonych z c. i k. armii do Legionów, — tworzą bezsprzecznie poważną zdobycz narodową i przekształcają Legiony na faktyczny zawiązek polskiej armii.

Siła moralna żołnierza święci w nowoczesnych wojnach większe niż kiedykolwiek tryumfy. Znak pułku jako symbol gromadnej solidarności, sztandar pułkowy, oznaka zdobytej w polu chwały, historia przebytych przez żołnierza trudów i znojów w obronie najświętszych haseł poniesionych, pozostał i obecnie dźwignią tej siły moralnej wojska, a co zatem idzie, dźwignią jego spoistości i sprawności. Sztandary pułkowe są również wewnętrznym dokumentem, że oddziały, które je posiadają, należą do armii stałej. Nie każda jednak formacja stała otrzymała tak szybko jak polskie formacje własne sztandary. Austriacka obrona krajowa latami całemi oczekiwała na ich uzyskanie, a zdobyła je dopiero w drugim roku obecnej wojny. Z powodu wysokiej wartości sztandarów, jaką im powszechnie przypisują, wprowadzono w życie zasadę, że dana formacja musi je zdobyć w bojach. Sztandary przyznane na polu bitwy stanowią najwyższe i najbardziej wartościowe uznanie dla żołnierza danego oddziału, który otrzymuje odtąd prawo legitymowania się widocznym znakiem. Przyznanie Legionom sztandarów jest zamknięciem świetnej dotychczasowej przeszłości, a zarazem wstępem do nowej ery. Można być pewnym, że żołnierz polski potrafi ocenić tę nową zdobycz i tak jak całem dotychczasowem postępowaniem zdobył sobie sztandary, tak też w przyszłości wytworzy w swoich szeregach wysoką moralną atmosferę, której sztandary opromieniają nową chwałą.

Świeżo przyznane sztandary staną się źródłem nowej w Korpusie Polskim siły. Żołnierz, skupiony koło znaku swej chwały i swej przewodniej idei, nie pozwoli zdeorganizować a przez to zmarnować jedy-nych polskich kadr wojskowych. Narodowe sztandary polskie łączą nasze wojsko ze społeczeństwem polskim i stanowią daleko idącą gwarancję odrębności narodowej mającego powstać Korpusu. Dawny znak Orła Białego jako oznaka wojska polskiego załopoce znowu nad szeregami polskich żołnierzy, którzy prawnie przejmują obecnie spuściznę ostatniej regularnej armii polskiej, a nawiązana w ten sposób nić tradycji nie zerwie się już w przyszłości.

Nadanie historycznych sztandarów wojskowych Korpusowi Polskiemu przez panującego Monarchę posiada również doniosłe znaczenie międzynarodowe. Pierwszy Korpus Polski staje przez to w rzędzie innych armii stałych jako zawiązek armii regularnej. Zagadnienie państwowości polskiej zostało przez tę koncesję rozstrzygnięte przez jedno z państw centralnych na korzyść najistotniejszego postulatu. Wagę uzyskania narodowych chorągwi podkreśli w całej pełni przypomnienie przebiegu długiej parlamentarnej i politycznej kampanii, prowadzonej przez sejm węgierski przez cały szereg lat poprzedzających wybuch obecnej wojny, walki prowadzonej pod hasłem pozyskania odrębnych sztandarów dla formacji wojskowych honwedów.

Przemundurowanie oficerów, przydzielonych z c. i k. armii do Legionów, wysuwane słusznie z obozu Legionów jako jeden z bardzo palących i wymagających koniecznego uzdrowienia wewnętrznych problemów, kładzie tamę wielu trudnościom, wypływa zaś konsekwentnie z poprzednich zarządzeń, nadających Legionom

Polskim wyższe prawno-polityczne znaczenie. Należy podkreślić, że postanowienie, mocą którego oficerowie legionowi wchodzący poprzednio w skład c. i k. armii, mają być odtąd uważani jako nadkompletowi, równi pod względem stosunku do c. i k. armii z oficerami austriackimi, przydzielonymi do formacji wojskowych państw obcych (n.p. tureckich), którzy na skutek takiego przydzielenia traktowani są przez władze austriackie według tej samej normy prawnej.

Uzyskanie pierwszego Polskiego Korpusu, za którym w razie napływu dostatecznej ilości ochotnika pójdzie organizowanie dalszych równorzędnych jednostek taktycznych, wyczerpuje niemal w zupełności zasób koncesyi w przedmiocie polskiej siły zbrojnej, których udzielenie leżało w mocy czynników politycznych samej tylko monarchii austro-węgierskiej. Jeżeli przyszła realizacja pełnej armii polskiej zawisła jest od tej chwili od zasadniczych rozstrzygnięć na temat sprawy polskiej powziętych przez państwa centralne, a więc od obydwu państw centralnych jako takich, to wytworzenie kompletnych i dostatecznie silnych kadr dla powyższej armii oraz wytworzenie całego aparatu pomocniczego, niezbędnego do jej funkcjonowania, przechodzi obecnie w znacznej mierze w ręce i pod odpowiedzialność polskiego społeczeństwa, od którego decyzji, energii i dojrzałości politycznej zależy rozmiar i zakres pomyślnego rozwiązania tego zagadnienia.

Program realny, mający na celu wprowadzenie w życie i pełne wyzyskanie wszystkich możliwości, jakie otwiera nowe ustalenie stosunków, musi polegać na faktycznem wytworzeniu na terenie Królestwa Polskiego kompleksu instytucji wojskowych polskich, składających się na odrębną całość. Zapewnienie wybitnie polskiego, promieniającego na zewnątrz, charakteru wszystkim powyższym urządzeniom, wykończenie autonomicznej, samoistnej budowy nowego organizmu, złączenie go silnymi węzłami ekonomicznymi z życiem gospodarczem Królestwa Polskiego przez powołanie do istnienia rozmaitego typu warsztatów wojskowych, zapewnienie kadrom polskim ciągłości przez otwarcie szeregu szkół fachowych oficerskich i podoficerskich, przeprowadzenie reform w zakresie werbunku i asenterunku, polegających na zagwarantowaniu polskim czynnikom obywatelskim poważnej roli przy akcji zaciągowej oraz na dopuszczeniu przedstawicieli społeczeństwa do wpływu w komisjach poborowych w zakresie przysługującym gdzieindziej reprezentantom władz politycznych, — oto niektóre momenty pozytywnego programu, do którego wykonania stanąć winni wszyscy zwolennicy polityki czynnej w obecnym przełomowym momencie dziejowym.

Pierwszy Korpus Polski, w swej organizacyi samodzielny, z polskim językiem służbowym i polską komendą oraz historycznymi sztandarami, wyposażony w odrębne instytucje narodowe, stać się powinien w obecnym momencie hasłem naczelnem całego Narodu Polskiego.

W polu, dnia 27 września 1916

WŁADYSŁAW SIKORSKI

pułkownik Legionów Polskich

Szef Departamentu Wojskowego N. K. N.

U.R. 114

D-45/10462/144

3.x.75

[5,-]